

Egzekucja członka ludu Tembé przez brazylijską żandarmerię?

16 marca 2021

Isac Tembé, 24-letni członek ludu Tembé opuścił swój dom na rdzennym terytorium (TI) Alto Rio Guamá, położonym w północno-wschodniej części brazylijskiego stanu Pará w Amazonii (gmina Capitão Poço), w godzinach wieczornych w piątek 12 lutego. W domu została trójka dzieci oraz żona spodziewająca się czwartego dziecka. W towarzystwie kilku członków ludu Tembé, Isac zapuścił się na pogranicze rezerwy TI Alto Rio Guamá, w obszar znany jako Fazenda do Nédio. Według rdzennych mieszkańców, lokalizacja ta chociaż znajduje się poza granicami terytorium, to zawsze była terenem łowieckim dla Indian Tembé – w tym samym celu udał się tam Isac wraz ze swoimi towarzyszami.

Tym razem podróż nie przebiegła spokojnie. Członkowie ludu Tembé zostali zaatakowani przez strzelców. Rozpierzchli się, lecz – według raportu sporządzonego później przez rdzennych mieszkańców – samego Isaca otoczono w małej leśnej wysepce. Mężczyzna zginął trafiony bezpośrednio w klatkę piersiową.

Osobami, które zamordowały Indianina okazali się funkcjonariusze brazylijskiej żandarmerii. Twierdzili oni później, że przyjechali na miejsce wezwani przez syna właściciela Fazenda do Nédio, zaalarmowanego obecnością „kilku uzbrojonych osób”, które rzekomo kradły jego bydło. Policjanci twierdzili, że Indianie mieli ich ostrzelać, a przy samym Isacu odnaleźli broń kalibru 38.

Według członków ludu Tembé brazylijska żandarmeria służy nader często jako prywatna milicja broniąca interesu rolników i farmerów, którzy nielegalnie okupują tereny rdzennego terytorium Tembé. „Żandarmeria dwukrotnie zamordowała Isaca Tembé: zabili go, a następnie próbowali zabić jego pamięć, gdyż zaatakowali postać naszego młodego wojownika, który był wzorowym przywódcą” – napisali w oświadczeniu członkowie ludu Tembé z Alto Rio Guama, odrzucając próbę jego kryminalizacji. W dalszej części oświadczenia napisali również: „Nasze terytorium jest codziennie najeżdżane i atakowane przez działających nielegalnie drwali i rolników, którzy dążą do podtrzymania okupacji części rdzennego terytorium Alto Rio Guamá, poprzez hodowlę bydła oraz inną działalność gospodarczą [...] Walczymy z tą przemocą od dziesięcioleci i nie ustaniemy, dopóki jakikolwiek metr naszej ziemi będzie okupowany. Nie boimy się. Konstytucja Federalna chroni nasze prawa, a państwo brazylijskie musi egzekwować to, czego wymaga od niego prawo”.

Dla Wendera Tembé śmierć Isaca ma bezpośredni związek z konfliktem terytorialnym, który trwa od 40 lat. Jego zdaniem zewnątrzni najeźdźcy zadali ranę terytoriom Tembé. Ponad 400 rodzin z zewnątrz przybyło do regionu, osiedliło się i oczyściło ziemię pod pastwiska, niszcząc źródła pożywienia, zasoby leśne, rozpylając pestycydy. Pomimo tego, jak podkreśla Wender „nigdy nie przelewaliśmy krwi najeźdźców na naszych ziemiach”.

25 lutego 2021 roku raport na temat swojego śledztwa w sprawie śmierci Isaca Tembé przedstawiła Komisja Praw Człowieka Zgromadzenia Ustawodawczego stanu Pará (Alepa). W konkluzjach

raportu stwierdzono, że członkowie żandarmerii dopuścili się „rażących naruszeń praw człowieka” i „możliwych praktyk egzekucyjnych”. Członkowie komisji spotkali się z 200 Indianami Tembé reprezentującymi 13 wiosek z Alto Rio Guamá. Wśród uczestników tych rozmów znalazł się przewodniczący komisji Carlos Bordalo z Partii Pracujących (PT) a także przedstawiciele kongresmenki Marinor Brito (PSOL). Bordalo wyraził poruszenie okolicznościami w jakich zginął członek ludu Tembe, przyrównując ją do masakry na farmie Pau D’Arco w stanie Pará z 2017 roku, w trakcie której brazylijska policja rozstrzelała dziewięciu rolników bez ziemi. Bordalo uważa, że śmierć Isaca wpisuje się w kontekst sporu terytorialnego, który należy uwzględnić podczas dalszego dochodzenia. A te wydaje się konieczne, zważywszy na to chociażby, że raport policyjny i sprawozdanie Alepa, rozminiają się w kilku zasadniczych punktach. Dla Tembé dodatkową przesłanką świadczącą o nieczytelnym zaangażowaniu funkcjonariuszy jest to, że konającego Isaca przewieźli oni do szpitala po około 3 godzinach, pomimo, że Fazenda do Nédio leży 20 minut drogi od miejsca gdzie mogłaby zostać mu udzielona pomoc.

W niecały miesiąc po śmierci Isaca został zamordowany inny członek grupy etnicznej Tembé. Do zabójstwa Benedito de Carvalho, znanego również jako Didi Tembé, doszło 5 marca 2021 roku. Ze zgromadzonych informacji wynika, że miał być on śledzony i postrzelony podczas podróży motocyklem do krewnych. Dodatkowe kontrowersje w tej sprawie wzbudziła próba zanegowania pochodzenia Didi Tembé, tylko dlatego, że opuścił on społeczność swego ludu i mieszkał w innym miejscu. Takie sugestie wypłynęły między innymi z lokalnej komendantury policji.

Nice Gonçalves, dziennikarka i aktywistka pochodząca z ludu Tupinamba twierdzi, że „każdy rdzenny mieszkaniec, który opuszcza wioskę, aby zamieszkać w mieście przestaje być Indianinem dla brazylijskiego systemu rasistowskiego, ale przywódcy, którzy go znają, zapewniają, że jest członkiem

rdzennej społeczności". „Ilekroć Indianin opuszcza wioskę i udaje się do miasta, nie jest już uznawany za rdzennego mieszkańca. Zaczyna być postrzegany jako cywilizowany, jako kabokło, jako wieśniak, jako ktokolwiek inny, byle nie tubylczy. Ta wizja wywodząca się z kolonialnej Brazylii, mówi, że Indianin, aby zostać rozpoznany za takiego musi zamieszkać w dziupli, w lesie” – zauważa z kolei w tym kontekście Márcio Couto Henrique, profesor na Wydziale Historii i Podyplomowego Studium Historii Społecznej Amazonii na Uniwersytecie Federalnym w Pará (UFPA).

Opracowanie: Damian Żuchowski

Źródło: WolneMedia

MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE

1. Catarina Barbosa, „Em menos de um mês, segundo indígena da etnia Tembé é assassinado no nordeste do Pará”, <https://www.brasildefato.com.br/2021/03/04/em-menos-de-um-mes-segundo-indigena-da-etnia-tembe-e-assassinado-no-nordeste-do-para>

2. Camila Rossi, „Justice for Isac Tembé!”, <https://amazonwatch.org/news/2021/0219-justice-for-isac-tembe>

3. „Comissão da Assembleia Legislativa do Pará aponta violações e possível execução de Isac Tembé, morto em ação policial”, <https://cimi.org.br/2021/02/comissao-assembleia-legislativa-para-aponta-violacoes-direitos-humanos-possivel-execucao-isac-tembe/>

4. „Com luto e revolta, indígenas relatam assassinato de Isaac Tembé à Comissão de Direitos Humanos da Assembleia Legislativa do Pará”, <https://cimi.org.br/2021/02/luto-revolta-indigenas-relatam-assassinato-isaac-tembe-comissao-direitos-humanos-assembleia-legislativa-para/>

5. „Erika Morhy”,
<https://amazoniareal.com.br/isac-tembe-foi-assassinado-por-pm-em-acao-desproporcional/>